

UN INDRET DEL BOSC DE POBLET ANOMENAT LA PENA

Manel Martínez i Garcia

*Amics del Paratge Natural de Poblet
Apartat de correus 88 • 43400 Montblanc*

Introducció

Parlar del bosc de Poblet avui és parlar de la Pena, ja que, sens dubte, és l'indret més visitat de tot el bosc. Aquest fet, però, no és nou dels nostres temps. Els monjos de Poblet ja hi anaven a passar quinze dies de vacances al mes de juliol i, més tard, quan despertà l'excursionisme, aquest indret fou un dels més visitats, especialment durant el primer quart del segle **xx**, quan el balneari de les Masies era un gran centre turístic. En aquesta època ja es reclamava fer d'aquest indret un *Sitio o Parque Nacional*, si bé la iniciativa no va prosperar.

Veurem en aquest treball que el nom de *la Pena* s'ha anat generalitzant per abastar una part important de territori, però que al seu inici aquest topònim devia ser exclusivament de la granja que el monestir tenia en aquest indret.

Repassem els documents que tenim sobre la granja del monestir fins que va ser destruïda i també sobre la seva venda a propietaris particulars, així com l'expropiació, anys més tard, que va dur a terme a l'Estat i la construcció de l'actual casa forestal. Serà, doncs, un recorregut històric per un indret molt concorregut, que després de la lectura d'aquest treball també serà molt més conegut.

Descripció geogràfica i toponímica

El bosc de Poblet es troba situat al terme municipal de Vimbodí, dins de la comarca de la Conca de Barberà, en el migjorn català, formant part de la Serralada Prelitoral, concretament de les Muntanyes de Prades, i ocupant bona part del vessant nord d'aquestes muntanyes.

Com el seu nom indica, fou propietat de la comunitat de monjos cistercencs del monestir de Poblet fins a l'any 1835, en què foren desamortitzats els béns eclesiàstics.

L'indret de la Pena el trobarem a la part més oriental del bosc de Poblet. Es tracta d'un petit altiplà a 900 metres d'altura, de terres vermelloses (gresos), arcerat sota un gran cingle de pedra calcària, on, al capdamunt, hi ha el mirador de la Pena (997 m).

El topònim *la Pena* deriva de *penya*, amb referència a la gran penya blanca de pedra calcària del cingle que hi trobem. Com que en aquest lloc hi havia emplaçada una granja, de la qual ja tenim notícies documentades de l'any 1201,¹ és molt probable que es fes referència a aquesta granja com a *granja de la penya*, per la proximitat al cingle que es divideix des de molts indrets, i que amb el pas dels anys el nom *penya* derivés a *pena*.

En l'actualitat, la riquesa toponímica s'ha anat perdent i així tenim que utilitzem el topònim *la Pena* per referir-nos a tots aquells llocs i accidents geogràfics propers a l'antiga granja (actualment casa forestal), com per exemple:

– *Barranc de la Pena*: topònim incorrecte, ja que són dos els barrancs (barranc dels Boixets i barranc de Teixà) que s'ajunten per formar el riu de Pruners. Topònim que ja s'esmenta en el document de les afrontacions de les terres donades per Ramon Berenguer IV als monjos cistercencs i que s'ha perdut pels topònims *barranc de la Pena* o *barranc de Sant Bernat*.

– *Cingles de la Pena*: el cingle en el seu conjunt es coneix com a *cingle de les Cabres*, segurament amb referència a les cabres salvatges que hi devia haver en abundància en aquest indret. Aquest nom el podem veure escrit al mapa del segle XVIII de les terres del monestir, en el qual s'aprecia la situació de les diferents granges.

– *Alzinar de la Pena*: aquest nom fa referència a l'alzinar que trobem a la part baixa del camí d'accés a la casa forestal actual, però en cap cas s'hauria d'anomenar així ja que l'alzinar està situat entre els 500 i 700 metres d'altura i l'indret de la Pena està a vora els 900 m, on correspon un altre tipus de vegetació.

– *Font de la Pena*: es refereix a la font del Deport o Albaport. Cal recordar que el nom correcte d'aquesta font és el d'Albaport (*Alba* amb relació a la roca blanca i *Port*, al cingle que tenim damunt nostre mateix).

– *Mirador de la Pena*: probablement és l'únic topònim correcte a part del de la granja o casa forestal, ja que el mirador està situat precisament damunt de la penya que destaca més.

La granja de la Pena del monestir de Poblet

Com ja hem comentat, existeix un document de l'any 1201 en què es mencionen les granges de Castellfollit, la Mitjana, el Titllar i la Pena, totes propietat del monestir

¹ A. Altisent, "La descentralización administrativa del monasterio de Poblet en la edad media", *Scriptorium Populeti* 12 (Poblet 1985): 62-63.

de Poblet i ubicades dins de les terres donades pel comte de Barcelona a l'orde del Cister. També haurem d'afegir a aquestes granges la de Riudabella i la de Milmanda. És molt probable que la granja de la Pena ja existís abans de l'arribada dels monjos, ja que en les altres granges esmentades, tret de la del Titllar (de la qual no queda cap vestigi; ara, en l'indret on era hi ha una casa forestal), s'han localitzat restes de l'època romana; per tant, també és probable que després fossin explotades pels àrabs fins a mitjans del segle xii, quan foren reconquerides aquestes terres. Així, seria lògic que els monjos aprofitessin les construccions ja existents per transformar-les en les seves granges, o bé agràries (Riudabella, Milmanda i la Mitjana) o bé forestals (Castellfollit, el Titllar i la Pena), en les quals l'explotació agrària també existia però més com a subsistència de la mateixa granja i es dedicaven més a l'explotació dels productes del bosc o a les pastures de ramats.

Hem de tenir present la importància del bosc durant molts segles, ja que se n'extreia una gran quantitat de productes: fusta per a les construccions, per a la fabricació de mobles i eines per als artesans i pagesos; llenya per escalfar les llars i cuinar; llenya per als forns de pa i tot tipus de forns industrials; carbó vegetal fet en carboneres i amb la mateixa finalitat d'alimentar els forns. Al bosc s'hi criaven abelles en ruscs o arnes per obtenir la mel (únic sucre durant molts segles) i la cera imprescindible per a fabricar els ciris dels actes litúrgics. També hi pasturaven els ramats de bestiar (de les pells de les ovelles es feien pergamins). Eren aprofitats tots els fruits silvestres, així com els bolets. També s'aprofitava la reïna i el quitrà per fer-ne pegues. Amb la nou gàl·lica es fabricava la tinta. La caça era també molt important, fins i tot els reis tenien predilecció per caçar en aquest bosc; els cérvols, porcs senglars, cabres salvatges i cabirols eren abundants. No és estrany que el monestir tingués tantes granges a les planes com al bosc, ja que tan important eren els productes que s'obtenien d'un lloc com de l'altre.

La major part dels documents que es refereixen a la granja de la Pena durant el període en què fou propietat del monestir fan referència als plets i lluites per la llenya,² entre el monestir amb els seus guardabosc i els veïns dels pobles dels voltants del bosc, com Vimbodí, Rojals, Montblanc, l'Esplugu o Prades.

Així tenim que a finals del segle xiii la granja de la Pena és assaltada, saquejada i incendiada. En l'assalt, dut a terme per veïns de Montblanc a causa de disputes que havien tingut per la tala d'arbres per obtenir fusta,³ morí un monjo i resultaren ferits dos conversos.

El 21 de desembre de 1317 és assaltada novament la granja de la Pena per montblanquins (de fet, era la granja més propera a Montblanc), els quals hi van calar foc i mataren el majoral.⁴

² Per a més informació sobre les disputes per la llenya consulteu: M. Martínez. *El bosc de Poble al llarg del temps* (Montblanc: Centre d'Estudis de la Conca de Barberà 2001, Monografies XI).

³ A. Altisent, *Història de Poblet* (Poblet: Abadia de Poblet 1974), 123.

⁴ A. Altisent, *op. cit.*, 230.

Pels constants enfrontaments i litigis entre el monestir i els pobles veïns s'hagueren de fer pactes, anomenats *concordies*, entre Poblet i cadascun dels pobles que creien que tenien drets sobre el bosc de Poblet. Abans, però, l'any 1347, el monestir establí unes deveses (terrenys acotats), en les quals només podien fer aprofitaments el monestir, i en prohibiren l'entrada al veïns dels pobles, als quals se'ls deixava la resta del bosc perquè, amb els permisos corresponents, poguessin aprofitar la llenya dels arbres morts o caiguts. Les deveses es feren als voltants de les granges, acotant una extensió de terreny amb uns límits que havien de ser respectats per tots, llenyataires i pastors. En els cas de la granja de la Pena les afrontacions eren les següents:

La devesa de la Pena comença damunt la casa de la granja envers el terme de l'Espluga, i talla pels cingles de les Roques Baixes vers les Altes fins al lloc del Canal Ras; segueix cap el corral i la serra del Puig anant aigua avall a trobar la vinya de la granja, la coma de l'Enfermer i altre cop el terme de l'Espluga.⁵

Podem veure en aquesta explicació dels límits de la devesa com es fa referència a la casa de la granja, a un canal que devia portar l'aigua de la font de l'Albaport fins a la casa i l'horta, així com també a un corral on devien tancar els ramats que la granja tenia al seu càrrec. També fa referència a la vinya de la granja, cosa que demostra que, a part de l'aprofitament del bosc, també hi havia petites zones de terra conreada.

Una altra relació històrica amb aquesta granja la trobem en el personatge de Fra Marginet, molt famós en la seva època per les seves malifetes com a bandoler, faceta que desenvolupà després d'abandonar el monestir entre 1411 i 1413, i més tard per la seva santedat, quan es penedí al monestir, on l'abat li va imposar una penitència, després de la qual encara va voler continuar com a penitent i es retirà primer a la granja de la Pena l'any 1424 per després fer vida solitària en una balma propera on construí una ermita i visqué fins a la seva mort, l'any 1435.

Podria ser que alguns cronistes relacionessin el nom d'aquest indret amb la pena que va haver de pagar Fra Marginet, cosa que explicaria per què alguns autors relacionen el topònim *la Pena* amb un lloc on els monjos de Poblet anaven a pagar les seves penes, quan era tot el contrari, ja que era una granja on els monjos passaven quinze dies de vacances al mes de juliol.

Del segle XVIII tenim els cinc volums de la *Història de Poblet*, del pare Jaume Finestres i de Monsalvo, que s'edità l'any 1746. En aquesta obra trobem una petita descripció de la zona:

[...] el camino que va hasta lo más alto de la sierra, aunque algo pesado, es bien delicioso por las arboledas, y a cosa de tres cuartos de subida se encuentra una granja llamada la Pena, paraje muy sano, abundante de aguas y deliciosa vista.

⁵ E. Toda i Güell, *La destrucció de Poblet* (Sant Boi de Llobregat: Impremta de Pompeu Vidal 1935), 26-27.

Gravat del segle XVIII de l'antic terme de Poblet, original de l'arxiu del monestir de Poblet.

Tenim constància que l'any 1756 a la granja de la Pena hi vivien guardabosc del monestir, segons una declaració davant notari,⁶ del 12 de maig d'aquell any, de dos guardabosc habitants de dita granja sobre un afer ocorregut l'any 1755 i relacionat amb el robatori de llenya.

Al segle XIX arribaren grans canvis per al monestir i les seves propietats, entre les quals, la granja de la Pena. El primer fou a partir de l'1 d'octubre de 1820, quan les Corts constitucionals de Cadis aproven una llei que suprimeix tots els monestirs dels ordes monacals i estableix una excepció de fins a vuit cases religioses. Una era el monestir de Poblet,⁷ que, si bé perdia totes les seves rendes, era mantingut per una pensió anual. Així les seves propietats es posaren en arrendament per aconseguir treure'n uns rendiments per a l'Estat, però la Hisenda Pública no en tenia prou amb això i volia obtenir beneficis ràpids. Per aquest motiu el 26 de juliol de 1821 es féu un peritatge del valor de la fusta emprada en les construccions exteriors del monestir de Poblet. En l'indret de la Pena els perits feren l'avaluació següent:

⁶ J. M. T. Grau Pujol i R. Puig Tàrrach, *L'aprofitament del bosc a l'època moderna (la Conca de Barberà, s. XVIII)*, Episodis de la Història 279 (Barcelona: Rafael Dalmau Editor 1990), 37.

⁷ E. Toda i Güell, *op. cit.*, 64-65.

<i>Construccions</i>	<i>Valor</i>		
Edificis de la Pena	482 lliures	14 sous	6 diners
Pou del fuster	3 lliures		
Pallissa	7 lliures	17 sous	6 diners
Pati, pisos i portes	409 lliures	11 sous	6 diners

Compararem el valor de la fusta de la Pena amb el peritatge de les altres granges del monestir:

<i>Granges</i>	<i>Valor</i>	
Granja de Milmanda	358 lliures	5 sous
Granja de Riudabella	269 lliures	5 sous
Granja de Castellfollit	105 lliures	5 sous
Granja Mitjana	318 lliures	5 sous

Podem comprovar que la granja de la Pena té un valor molt més elevat que les altres, motiu que ens fa pensar en la importància d'aquesta granja, que, sens dubte, havia de ser la més gran i amb més dependències de totes les granges de Poblet.

Desconeixem si es portà a terme l'extracció i venda de tota aquella fusta inventariada. Si es realitzà, segurament representà la destrucció de la granja, ja que aprofitant la fusta es desfeien molts elements constructius, especialment les teulades.

L'any 1823 es restableix el període absolutista i l'any 1825 els monjos tornen a ser amos i senyors del monestir i de les seves propietats, però els esforços es concentren a arranjar tots els danys produïts al mateix monestir i a les dependències més properes, però segurament no s'arribaren a refer els danys produïts a les granges, ja que deu anys més tard l'exclaustració, amb la desamortització de 1835, ja fou definitiva.

La venda de la Pena a propietaris particulars

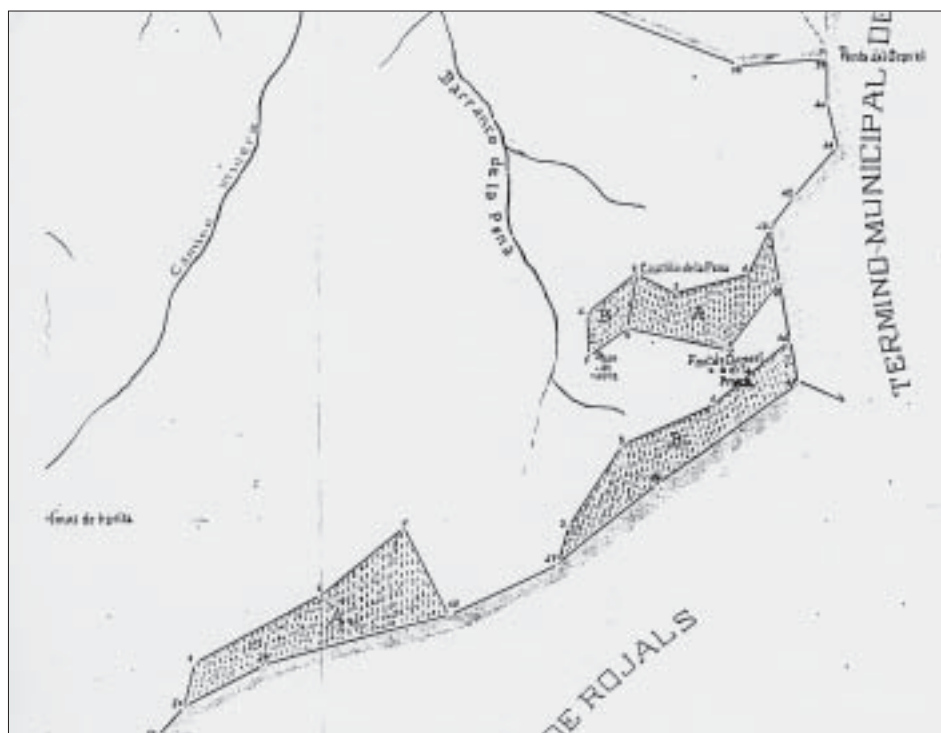
A partir de 1835 totes les propietats dels monjos cistercencs passen a l'Estat, a causa de les lleis desamortitzadores, i es posen en venda. Sobre la granja de la Pena sabem que fou comprada pel notari montblanquí Manuel Berenguer.⁸ Aquest notari comprà la granja acompanyada per la terra de cultiu dels voltants, un total de quinze

⁸ S. J. Rovira i Gómez, "Els béns agraris de l'Església a la Conca de Barberà i la seva desamortització (1835-1845)", *Aplec de Treballs 1* (Montblanc: Centre d'Estudis de la Conca de Barberà 1978): 175-190.

jornals i mig, per un preu de 13.805 rals. La compra fou escripturada pel notari Joaquim Fabregat el 24 de febrer de 1846 (onze anys després de la desamortització).

Aquest nou propietari gaudí de la finca durant vint-i-tres anys, fins que fou traspasada en dues parts a Francesc Llord Dalmau i Pau Pere Borges, tots dos veïns de Rojals, segons una escriptura del 27 de juny de 1869, d'una extensió total de 18 hectàrees i 25 àrees.

No tenim notícies sobre l'explotació d'aquestes terres situades a la finca de la Pena ni tampoc sobre l'estat de la granja i altres construccions auxiliars durant aquests anys de les darreries del segle XIX. Sí que podem, però, constatar que les 18 hectàrees i 25 àrees escripturades el 1869 no eren una superfície continuada, sinó que estaven fragmentades en quatre parcel·les, dues de les quals unides al voltant de la granja i les altres dues situades dalt del cingle, tal com ho confirma el document de l'atermenament del bosc de Poblet fet l'any 1899 per l'enginyer de boscos Joan Oliva i Baradat del districte forestal de Tarragona. Dels treballs tècnics de delimitació del bosc de Poblet trobem les anotacions a la llibreta de camp sobre les fites de la finca de la Pena, que aleshores quedava segregada del bosc de l'Estat. Aquestes observacions ens ofereixen informació sobre la finca. Així podem constatar que al 1899 encara era dedicada a

Plànol de l'atermenament del bosc de Poblet realitzat l'any 1899.

sembradura i que hi havia les ruïnes del denominat *castell de la Pena*; per tant, la granja es trobava enderrocada.

També podem comprovar en el plànol de l'atermenament que la superfície total de la finca de la granja de la Pena era de 5 hectàrees; les altres corresponien a les parcel·les A1 i B1, situades dalt del cingle (l'actual mirador queda dins d'aquestes parcel·les).

Segons el mateix plànol, els propietaris de les finques eren Maria Olivé, viuda de Francesc Llort, i Paula Saumell, viuda de Josep Guasch i Borges, que l'havien comprat a Pau Pere, segons una escriptura feta a Montblanc el 14 d'octubre de 1884. Totes dues viudes eren veïnes de l'Espluga de Francolí.

L'expropiació duta a terme per l'Estat

Amb el nou segle començà una nova política forestal encaminada a la repoblació dels terrenys forestals de les capçaleres dels rius i a treballs hidrològics destinats a evitar les fortes riuades i l'erosió del sòl. Així tenim que l'any 1901 es crea el Servicio Hidrológico-Forestal, que havia de ser l'encarregat de portar a terme aquestes repoblacions i correccions hidrològiques. A Catalunya les primeres actuacions d'aquest nou organisme foren a les dunes del golf de Roses i a les capçaleres dels rius Segre i Francolí.

A la fotografia de 1907 es pot apreciar la construcció de la pista forestal fins a l'antiga granja de la Pena.

Al bosc de Poblet s'iniciaren els treballs⁹ a finals de 1903, després d'haver-se efectuat els treballs previs del reconeixement dels terrenys i dels projectes pertinents, ja fa, doncs, més de cent anys. Els primers treballs s'encaminaren a la construcció d'una pista forestal per poder accedir a la part més alta del bosc (zona de la Pena). L'enginyer que dirigí aquests treballs de repoblació fou Josep Reig i Palau, que aviat veié la necessitat que l'Estat adquirís la finca de la Pena per poder construir en aquells terrenys un viver forestal, del tot necessari per a la repoblació, ja que es podia comptar amb l'aigua de la font del Deport. En Reig, conjuntament amb el cap de la Primera División Hidrológico-Forestal, l'enginyer Xavier de Ferrer i de Lloret, prepararen els tràmits per expropiar la finca de la Pena.

Per Reial ordre de 18 d'octubre de 1906, es disposava la necessitat d'expropiació, i el 20 de novembre del mateix any, Josep Lacot, mitjançant una escriptura pública que ell mateix autoritzà com a notari de l'Espluga de Francolí, adquirí de Ramon Guasch, veí de l'Espluga de Francolí, en nom i representació de l'Estat, la finca denominada *Granja de la Pena*, enclavada al *Monte Poblet* i situada al terme de Vimbodí,

A la fotografia de 1907 es poden veure els bancals acabats de construir per al viver i les restes de l'antiga granja de la Pena separades uns quants metres de l'única alzina que hi ha a la fotografia.

⁹ J. de Ferrer i de Lloret i J. Reig i Palau, *Reseña de los trabajos realizados por la División Hidrológico-Forestal de la cuenca inferior del Ebro y Pirineos Orientales en 1902, 1903 y 1904* (Lleida: Sol y Benet 1905).

per la quantitat de 1.003 pessetes, dipositades a la “Caja de Depósitos de esta provincia”.¹⁰

Amb la recuperació d'aquesta finca, al bosc públic de Poblet s'iniciaren tot un seguit de treballs. En una publicació de 1909 del Cuerpo Nacional de Ingenieros de Montes titulada *Breve resumen de los trabajos hidrológico-forestales efectuados hasta fin del año 1907 y ligera idea de los que se realizan en montaña* trobem detallades les obres dutes a terme per la Primera División a la conca del riu Francolí des de l'any 1902, en què es fan els estudis generals fins a finals de 1907. Respecte a la finca de la Pena diu: “Se han preparado 80 áreas de vivero, distribuidas en 6 bancales escalonados, por medio de muros de sostenimiento construidos con 605 metros cúbicos de mamposteria en seco.”

Durant aquest any la construcció de la pista forestal arribà fins a l'antiga granja i continuà fins a la font del Deport, que també va ser arranjada.

La casa forestal de la Pena

Tal com era habitual en aquella època, per estalviar-se els constants desplaçaments dels enginyers i la resta de personal, es projectà la construcció d'una casa forestal, si bé ja havia estat aprofitat el cilindre de l'antic pou de gel per construir una primera casa. El lloc escollit fou la Pena, segurament perquè ja era l'indret on es construïa el viver, però també per la bellesa del lloc i per poder aprofitar tota la pedra de les antigues dependències de la granja pobletana.

No coneixem quan començà la construcció de la casa forestal, però, si tenim en compte que l'expropiació es féu a finals de 1906 i que durant l'any 1907 es dedicaren a la construcció del viver, és molt probable que les obres comencessin en el transcurs de l'any 1908 i que s'acabessin l'any 1910. El cost de construcció¹¹ fou de 14.000 pessetes per a la casa i 6.000 pessetes per als annexos (quadres, garatge, rentadors...).

L'estil arquitectònic de la casa forestal de la Pena correspon al Modernisme. En aquells anys el mateix Josep Reig dirigí la construcció de la casa forestal de Sant Martí d'Empúries i la de la seva pròpia torre casa a Vilabertran (Alt Empordà); totes dues es conserven en l'actualitat i mostren similituds amb la casa de la Pena.

El mes de juny de 1910 la casa forestal ja era oberta al públic, que podia deixar estampada la seva signatura a l'Àlbum de Visitants, que el senyor Reig habilità per a aquest motiu.

Aquesta casa durant molts anys farà de residència habitual d'un guarda forestal i la seva família i també de residència eventual de l'enginyer encarregat del bosc de Poblet.

¹⁰ *Butlletí Oficial de la Província*, de 21 de novembre de 1906. Anunci oficial signat per Xavier de Ferrer i de Lloret, enginyer en cap de la Primera División Hidrológico-Forestal.

¹¹ C. Camps i d'Olzinelles, “El monte Poblet”, *Revista Montes* 828 (Madrid 1911): 454-462.

Postal del primer quart del segle XX en la qual es pot veure la construcció de la casa forestal a tocar de l'alzina que vèiem a la fotografia de 1907.

Amb el senyor Reig al capdavant de la División Hidrológico-Forestal, la casa forestal de la Pena es farà servir com a reclam per fer propaganda dels treballs forestals i de la importància del Cos d'Enginyers de Monts, com a avaladors d'una bona feina en les repoblacions i treballs hidrològics, serà com una aula d'educació ambiental d'aquella època. En un escrit¹² sobre la visita al bosc de Poblet realitzada pel company i amic d'en Reig, en Carles Camps i d'Olzinelles, marquès de Camps, el juny de 1911, ens parla sobre la casa forestal de la Pena:

El chalet o casa forestal es una cómoda construcción para el Ingeniero Jefe, ayudante y un guarda [...] y en el centro del chalet hay un vasto salón, donde al par que pueden cobijarse en un momento dado hasta cuarenta personas, está instalado el museo en formación del monte.

Allí se ven planos, fotografías ejemplares de animales dañinos y aves útiles y perjudiciales, muestras de maderas, cortezas, carbones, resinas etc. Con los datos de producción, potencia calórica, análisis y cuanto pueda interesar para que viendo, se eduquen los visitantes de todas clases que por allí ya empiezan a circular; en la parte alta de dicho salón hay tres grupos de inscripciones que completan la exposición educativa, con máximas forestales.

Una altra prova de l'esperit educador a què fou destinada la casa de la Pena la tenim en els treballs presentats a l'Assemblea Forestal celebrada a Saragossa¹³ del 18 al 23 de setembre de 1911, en la qual el senyor Reig també participà. S'hi va destacar

¹² C. Camps i d'Olzinelles, *op. cit.*, 454-462.

¹³ "Asamblea Forestal celebrada en Zaragoza del 18 al 23 de septiembre de 1911. Crónica y trabajos presentados", dins *Cuerpo Nacional de Ingenieros de Montes* 14 (Madrid: Imprenta Alemana 1912), 111.

l'exemple d'aquesta casa forestal i la de Sant Martí d'Empúries, que també estava sota la direcció del Sr. Reig:

Para ejemplo de tal labor accesoria, pero de gran importancia, citaremos que en las Dunas del Golfo de Rosas y en la cuenca del Francolí, hay artísticas tablillas en los límites de los predios que indican el servicio y sección a cuyo cargo se encuentran. Allí se han utilizado los parajes más bellos para construir una fuente rústica, un mirador, un banco donde poder reposar. En las casas forestales no falta habitación en que figuren, junto al plano del monte, sus principales productos, muestras curiosas de la vegetación, representantes de su fauna y un álbum donde estampar la firma o su pensamiento.

Malauradament, l'any 1917 l'enginyer Josep Reig mor d'una pulmonia als 53 anys i amb ell es perd una mica tot aquell esperit donat a aquella casa forestal, en particular, i al bosc de Poblet, en general.

Amb la repoblació del bosc de Poblet en marxa des de 1903 els treballs de manteniment van anar continuant; això sí, l'indret de la Pena sempre rebrà un tracte diferenciat de la resta del bosc pel fet de ser una zona molt freqüentada per excursionistes i turistes. S'ha de tenir en compte la incidència del complex turístic del balneari de les Masies i el mateix monestir de Poblet. Aquest fet el podem comprovar en els documents de l'inventari forestal del bosc realitzat l'any 1924 per l'enginyer en cap d'aquella època, Buenaventura Esteva Bardia, que diu:

Se ha formado un cuartel con el barranco de la Pena porque es un lugar muy frecuentado por los excursionistas, entre los que ha existido el propósito de pedir que se

Postal de la façana de la casa forestal de la Pena al primer quart del segle XX.

declare esta extensión de monte sitio o parque Nacional, y aunque no juzgamos necesaria tal declaración para conservar el paisaje en su estado natural, como hoy ocurre, hemos considerado necesario formar un cuartel, para poderle dar en todo tiempo el tratamiento que se considere adecuado.

A les darreries de la Guerra Civil espanyola tenim constància que les tropes del general Franco hi feren estada alguns dies del gener de 1939, concretament la Sección de Sanidad de la Quinta División de Navarra, tal com consta en el revers d'una pàgina de l'Àlbum de Visites de 1910.

No trobem cap altra informació sobre la casa forestal de la Pena fins al projecte d'ordenació del Monte Poblet, de l'any 1946, realitzat per l'enginyer Fernando Jaime Fanlo, que dedica un apartat a les cases forestals:

Hay en el monte tres casas forestales, donde reside permanentemente el personal de guardería, y que indudablemente necesitan un presupuesto de conservación para reponer los naturales desperfectos en las obras de fábrica de las mismas.

Por ser de mayor importancia la de la Pena, consignamos 1.000 pesetas anuales, y 500 pesetas para cada una de las del Titllar y Castellfullit.

En la dècada dels seixanta es fa càrrec del bosc de Poblet el Patrimonio Forestal del Estado; l'enginyer Antonio Monzón Perala és el responsable de la seva conservació. En converses amb el senyor Monzón ens explicà que trobà la casa forestal de la Pena en bones condicions, apta per a ser utilitzada i poder-hi viure, tan sols feien falta millores a la teulada. També destacà la senzillesa dels mobles i habitacions, adequades a la modèstia del Cos d'Enginyers.

Fou també sota la direcció del senyor Monzón quan es plantà la varietat d'espècies d'arbres que avui trobem dins la finca de la Pena.

Als anys setanta es creà l'Institut per a la Conservació de la Naturalesa (ICONA), que portà a terme una gran reestructuració de la casa forestal, segons un projecte de l'enginyer i arquitecte Julio de Mateu Navarro. Aquelles obres foren de molta anomenada, ja que convertien la casa en tot un palau; de fet, el que es pretenia era poder disposar d'una xarxa de xalets forestals per tot l'Estat com a residències temporals per a personalitats i alts càrrecs.

L'any 1980 es traspasaren les competències de política forestal a la Generalitat de Catalunya i els projectes d'ICONA per a aquesta zona es van interrompre; si bé l'obra era ja pràcticament acabada, el resultat de tot aquell projecte és la casa forestal actual.

L'indret de la Pena actualment

Actualment, ja en el segle XXI, aquest indret continua sent el més freqüentat de tot el bosc de Poblet i la seva bellesa paisatgística és d'un gran valor. Per la pista forestal construïda a principis del segle XX hi ha sempre una constant concurrència de persones que volen gaudir d'aquest espai, bé sigui a peu, en cotxe, bicicleta o altres mitjans de transport. També ajuda a tota aquesta activitat l'itinerari de natura anomenat Alzinar

Vista actual de la casa forestal des del mirador.

Façana principal de la casa forestal de la Pena.

de la Pena, que puja fins dalt del mirador, des d'on es poden contemplar esplèndides vistes que arriben fins als Pirineus.

L'any 1984, aquesta zona fou declarada Paratge Natural d'Interès Nacional i des de 1998 existeix una Junta Rectora que vetlla per la gestió i conservació d'aquest espai.

La casa forestal de la Pena malauradament resta tancada a l'ús públic, si bé esperem que aviat s'obri i sigui accessible a tothom. Actualment només s'utilitza per fer les reunions de la Junta Rectora del PNIN.

Darrerament, David Bové Jordana ha realitzat un inventari dels arbres situats dins de la finca de la Pena. Han estat inventariats 311 exemplars de 37 espècies diferents.

Llegenda d'espècies

A	Pinsap (<i>Abies pinsapo</i>)	N	Alzina (<i>Quercus ilex</i>)
a	Avet (<i>Abies alba</i>)	O	Catalpa (<i>Catalpa bignonioides</i>)
AA	Avet (<i>Abies concolor</i>)	P	Arbre de l'amor (<i>Cercis siliquastrum</i>)
B	Sequoia (<i>Sequoiadendron giganteum</i>)	Q	Freixe (<i>Fraxinus excelsior</i>)
C	Làrix (<i>Larix decidua</i>)	R	Savina (<i>Juniperus phoenicea</i>)
D	Pícea (<i>Picea excelsa</i>)	S	Boix (<i>Buxus sempervirens</i>)
E	Cedre bord (<i>Calocedrus decurrens</i>)	T	Arboç (<i>Arbutus unedo</i>)
F	Cedre de l'Atlas (<i>Cedrus atlantica</i>)	U	Teix (<i>Taxus baccata</i>)
f	Cedre de l'Himàlaia (<i>Cedrus deodara</i>)	V	Om (<i>Ulmus</i> sp.)
G	Pinastre (<i>Pinus pinaster</i>)	W	Llorer (<i>Laurus nobilis</i>)
g	Pi blanc (<i>Pinus halepensis</i>)	X	Xiprer blau (<i>Cupressus arizonica</i>)
GG	Pinassa (<i>Pinus nigra</i>)	x	Xiprer (<i>Cupressus sempervirens</i>)
H	Til·ler (<i>Tilia platyphyllos</i>)	XX	Xiprer (<i>Cupressus lusitanica</i>)
I	Robínia (<i>Robina pseudoacacia</i>)	Y	Cirerer (<i>Prunus avium</i>)
J	Plàtan (<i>Platanus hispanica</i>)	y	Pomera (<i>Pyrus malus</i>)
K	Auró (<i>Acer platanoides</i>)	Z	Perera (<i>Pyrus comununis</i>)
L	Negundo (<i>Acer negundo</i>)	ZZ	Prunera (<i>Prunus</i> sp.)
LL	Criptomeria (<i>Cryptomeria japonica</i>)	z	Figuera (<i>Ficus carica</i>)
M	Pollancre (<i>Populus nigra</i>)		

Plànol de la distribució de les espècies realitzat per J. M. Hernández a partir del croquis de l'inventari.

Bibliografia

- AA.VV. (1912): “Asamblea Forestal celebrada en Zaragoza del 18 al 23 de septiembre de 1911. Crónica y trabajos presentados”, dins *Cuerpo Nacional de Ingenieros de Montes*, núm. 14. Madrid: Imprenta Alemana.
- Altisent, Agustí (1985): “La descentralización administrativa del monasterio de Poblet en la edad media” *Scriptorium Populeti* 12 (Poblet).
- (1974): *Història de Poblet*. Poblet.
- Camps i d’Olzinelles, Carles (1911): “El monte Poblet”, *Revista Montes* 828 (Madrid).
- Ferrer i de Lloret, Xavier de; Josep Reig i Palau (1905): *Reseña de los trabajos realizados por la División Hidrológico-forestal de la cuenca inferior del Ebro y Pirineos Orientales en 1902, 1903 y 1904*. Lleida: Sol y Benet.
- Grau Pujol, Josep M. T.; Roser Puig Tàrrrech (1990): *L’aprofitament del bosc a l’època moderna (la Conca de Barberà, s. XVIII)*, Episodis de la Història 279. Barcelona: Rafael Dalmau Editor.
- Martínez i Garcia, Manel (2001): *El bosc de Poble al llarg del temps*, col·l. Monografies XI. Montblanc: Centre d’Estudis de la Conca de Barberà.
- Rovira i Gómez, Salvador J. (1978) “Els béns agraris de l’Església a la Conca de Barberà i la seva desamortització (1835-1845)”, *Aplec de Treballs* 1 (Montblanc: Centre d’Estudis de la Conca de Barberà): 175-190.
- Toda i Güell, Eduard (1935): *La destrucció de Poblet*. Sant Boi de Llobregat: Impremta de Pompeu Vidal.

